

H.C. Andersen og Harry Styles

Om (læse)lyst til fortællinger i forskellige formater

AYOE QUIST HENKEL, PH.D. OG LEKTOR VED FORSKNINGSCENTER FOR PÆDAGOGIK OG DANDELSE, VIA UC

Artiklen er fagfællebedømt.

Med udgangspunkt i enkelte centrale fund og en række kvalitative udsagn fra børn i 6. og 8. klasse fra rapporten *Læsere mellem medier* (Henkel et al., 2022) analyserer og diskuterer artiklen, hvad der motiverer og engagerer læsere i en digital tid. Hvordan lever børn sig ind i og får selvindsigt i mødet med litteratur og andre fortællinger? Hvordan møder de det helt anderledes, bliver verdensvendte og potentielt dannede i deres omgang med fortællinger? På baggrund af analysen af det empiriske materiale, der viser, hvordan børnene bliver motiverede af både et blik indadtil, et blik på fortællingen i sig selv og et blik udadtil, diskuterer artiklen, hvad vi som undervisere i og formidlere af litteratur med fordel kan være nysgerrige på i forhold til at få indsigt i og befordre læselyst.

Læselyst på dagsordenen

Såvel politisk som blandt formidlere i skole- og biblioteksregi er læselyst på dagsordenen. Der bliver udgivet bøger og artikler og søsat projekter og puljer¹, og i den seneste rapport fra Bogpanelet bliver det slået fast, at ”børns læselyst [skal] fremmes” (Bogpanelet, 2021, s. 5). For en overfladisk betragtning kan det minde om en forfaldshistorie, hvad angår børns læsevaner, læselyst og dannelse. Vigtigheden af det politiske, ressource- og uddannelsesmæssige niveau er der bestemt ingen tvivl om. Den diskussion er imidlertid ikke denne artikels ærinde. I stedet er ærindet at undersøge, hvordan børns aktuelle omgang med og præferencer for fortællinger kan bidrage til at belyse, hvad læselyst er.

” Hensigten er altså ikke blot at måle læselyst, men at lade børnenes stemmer træde frem.

1 Den brede interesse for læselyst ses på flere måder. Der bliver skrevet mange avisartikler om læselyst, hvilket man kan se ved at søge på ordet på Infomedia. Søger man blot inden for det seneste år, er der 3.432 hits, men ingen hits på fx dansklyst, matematiklyst, tyskløst, engelskløst eller lignende. Der udkommer aktuelt bøger om emnet, fx *Læselyst. Ideer til at skabe læselyst i klasserummet* af Ulla Maria Michaelsen og Dorthe Rise (Gyldendal, 2021) og *Læselyst i skole og SFO* af Pernille Sørensen (Akademisk Forlag, 2021). Desuden har læselyst været et af de indsatsområder, folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre kan søge Slots- og Kulturstyrelsen om projektmidler til. Sidst men ikke mindst blev der i finansloven for 2021 afsat 25 millioner til initiativet BOGglad, der gennem indkøb af bøger har til formål ”at understøtte og stimulere børns adgang og lyst til litteratur.”

I forskningsoversigten *Børns læselyst* pointerer Lund og Skyggebjerg (2021), at læselyst er et "multifacetteret begreb", og at forskning i læselyst har en forkærlighed for at ville måle læselyst kvantitativt. Desuden gør Lund og Skyggebjerg opmærksom på, at antagelsen om, at danske børn har en lav grad af læselyst ifølge PISA og PIRLS, "udfordres diskret af, at mange elever, 72 procent, tilkendegiver, at de nyder at læse, og at de 15-årige bruger meget tid på digitale medier, hvor de også læser" (Lund & Skyggebjerg, 2021, s. 13). Flere kvantitative undersøgelser viser ændringer i børn og unges læse- og mediepraksis, hvor blandt andet brugen af digitale platforme (Hansen et al., 2017; DR, 2020) og formater som lydbøger er stigende (Bogpanelet, 2021; Best et al., 2020; Best & Clark, 2021).

Netop børn og unges læse- og mediepraksis er jeg med til at undersøge i forskningsprojektet *Reading Between Media*² støttet af Novo Nordisk Fonden. Med udgangspunkt i en af projektets rapporter med en række kvalitative udsagn fra børn i 6. og 8. klasse, hvor de udtrykker sig om deres seneste gode fortælling, analyserer og diskuterer jeg i artiklen her aspekter af læselyst i relation til børns omgang med fortællinger i forskellige formater. Jeg vil søge at bygge bro mellem kvantitative og kvalitative aspekter af læselyst, da jeg først fremhæver enkelte kvantitative fund fra rapporten og derefter dykker ned i en række kvalitative udsagn, som analyseres ud fra en teoretisk begrebsramme. Hensigten er altså ikke blot at måle læselyst, men at lade børnenes stemmer træde frem og tentativt analysere deres udsagn ud fra teoretisk forankrede begreber som stemthed, oplevelse, identifikation, dannelse og verdensvendthed, som uddybes nærmere i det følgende, for at få en dybere forståelse af deres perspektiver, opfattelser og forståelser.

At være læser mellem medier

Fire ud af fem børn i 6. og 8. klasse opfatter sig selv som læsere i deres fritid og angiver, at de læser bøger, blade/magasiner, tegneserier/graphic novels, e-bøger og/eller lytter til podcasts og lydbøger i deres fritid. Det er et af resultaterne i rapporten *Læsere mellem medier. Silkeborgundersøgelsen. Rapport om læse- og mediepraksis blandt børn i 6. og 8. klasse* (Henkel et al., 2022, s. 11). I rapporten undersøges børns omgang med tekster og fortællinger og deres læsepraksis i skole og fritid på tværs af medier. Rapporten er udarbejdet på baggrund af en survey-undersøgelse med 565 børn fra 6. og 8. klasse i Silkeborg Kommune. Helt præcist er det 80,9 procent af de adspurgte børn, der anvender ovennævnte medier til læsning i deres fritid (se illustration 1).

” Fire ud af fem børn i 6. og 8. klasse opfatter sig selv som læsere i deres fritid og angiver, at de læser bøger, blade/magasiner, tegneserier/graphic novels, e-bøger og/eller lytter til podcasts og lydbøger i deres fritid.

2 For mere viden om forskningsprojektet *Reading Between Media* se <https://projects.au.dk/reading-between-media/>

Læsning i fritiden

Tabellen baserer sig på alle 565 respondenter. Respondenterne kunne vælge flere svarmuligheder. Undtagelsen er svarmuligheden "Jeg læser ikke i min fritid", der ekskluderer de resterende svarmuligheder.

108 respondenter eller 19,1 % af respondenterne læser/lytter til hverken bøger, lydbøger, e-bøger, podcasts, blade/magasiner eller tegneserier/graphic novels i deres fritid. Det vil sige, at 80,9 % af respondenterne angiver, at de anvender mindst ét af de førnævnte medier.

Hvordan læser du i din fritid?

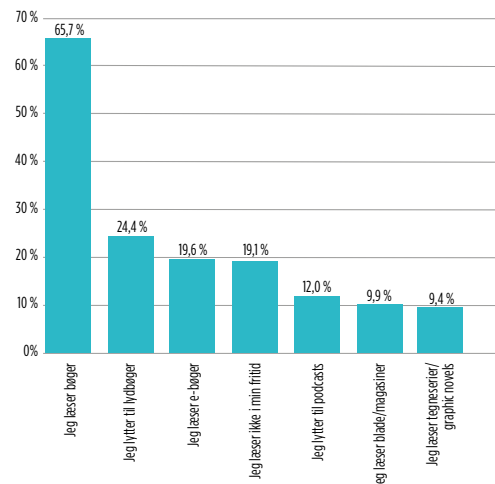

Illustration 1: Tabel over valg af medier for fritidslæsning (figur 7, Henkel et al., 2022, s. 40).

Undersøgelsen viser også, at børnene anvender mange forskellige medier i skoletiden (se illustration 2). I prioriteret rækkefølge drejer det sig om musik, bøger, YouTube, e-bøger m.m. Som det fremgår af figuren, anvender 32 procent lydbøger i skoletiden, og af rapporten fremgår det også, at lydbogslytningen er stabil fra 6.-8. klasse, imens podcastlytningen stiger fra 7 procent til 19 procent (Henkel et al., 2022, s. 48). Samlet tegner der sig ud fra rapporten et billede af en mediemangfoldighed, også i løbet af skoledagen, og auditive formater som lydbøger og podcasts anvendes relativt ofte både i skole og i fritid.

Mediebrug i skolen

Grafen omfatter alle 565 respondenter. Respondenterne kunne vælge flere svarmuligheder.

Hvilke medier bruger du i skolen?

Både i undervisningen og i frikvarterne.

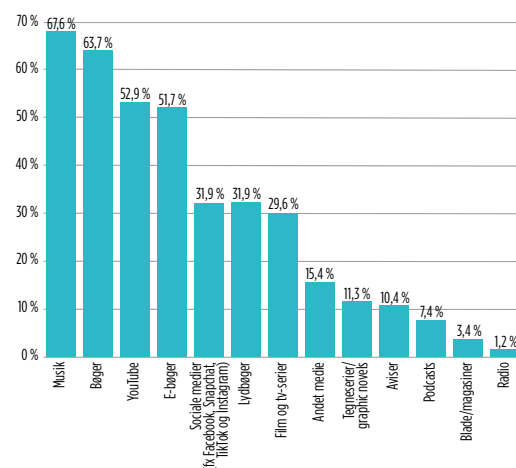

Illustration 2: Tabel over mediebrug i skoletiden (figur 1, Henkel et al., 2022, s. 36).

Ni forskellige kategorier for motivation for at opsøge fortællinger

I undersøgelsen bliver børnene bedt om at angive “den sidste fortælling, som du syntes var god,” angive, i hvilket medie de har fundet fortællingen, og bagefter begrunde deres valg ud fra spørgsmålet: “Hvorfor var fortællingen god?” I illustration 3 ses deres præferencer for medier for gode fortællinger ved dette spørgsmål.

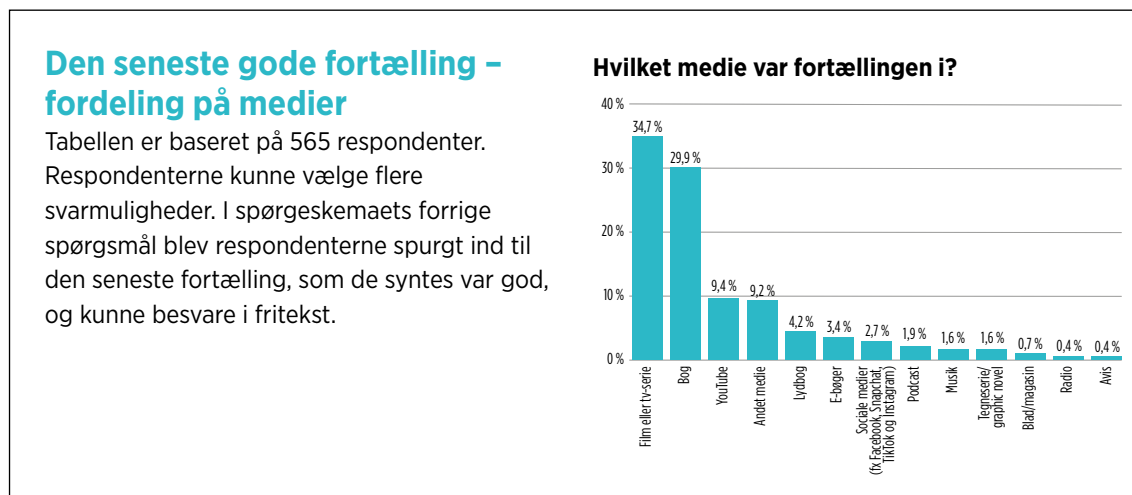

Illustration 3: Tabel over medie for den seneste gode fortælling (figur 15, Henkel et al., 2022, s. 45).

De 565 børns kvalitative besvarelser blev kodet induktivt, dvs. i åbne datadrevne kodningsprocesser med udgangspunkt i børnenes udsagn (se evt. Henkel et al., 2022, s. 58-61 for flere metodeovervejelser). I den efterfølgende analyse trådte nedenstående ni overordnede kategorier for motivationer frem. De ni kategorier er tentative og beror på fortolkning, ligesom nogle udsagn vil kunne placeres i flere motivationskategorier, men overordnet trådte følgende ni kategorier frem fra børnenes begrundelser i ikke prioriteret rækkefølge:

1. Udgangspunkt i eget liv/hobby
2. Livet som barn/ung og empowerment
3. Relaterbare karakterer og identifikation
4. Personfikseret og fremhævelsen af gode skuespillere/idoler
5. Fortællingen i sig selv
6. Forbindelsen til virkeligheden
7. Adgang til fantasyverdener
8. Perspektivering og udsyn
9. Viden og lærdom

(Henkel et al., 2022, s. 20)

Metodisk og teoretisk ramme for den kvalitative analyse af motivationskategorierne

I det følgende foretager jeg en eksplorativ teoribåret indholdsanalyse af disse ni motivationskategorier for at komme dybere i forståelsen af, hvad elevernes (læse)lyst til fortællinger er drevet af. Rammen for denne analyse er teori om litteratur og andre kunstformers æstetiske appel og erkendelsespotentiale inspireret af især Rita Felski, K. E. Løgstrup og Klaus P. Mortensen. Jeg refererer enkelte illustrative elevudsagn fra hver kategori, og flere kan læses i rapporten i sin helhed. Dermed får denne analyse casekarakter med henblik på at opnå detaljeret viden om specifikke forhold

eller fænomener, hvor børnenes udsagn fremtræder med ”eksemplets magt” (Flyvbjerg, 2006). De er derfor ikke repræsentative, men ved at analysere noget konkret og specifikt fremfor noget generelt og overordnet kan man med eksemplets magt sandsynliggøre konklusioner og formode, at noget lignende kan være tilfældet i andre cases (Flyvbjerg, 2006).

Den teoretiske rammesætning er valgt, da den samlet belyser forskellige såvel lystbetonede som grundlæggende menneskelige og eksistentielle begrundelser for at omgås med fortællinger. Rita Felski bidrager med indsigt i, hvordan læsere knytter sig til litteratur og andre kunstformer (se blandt andet Felski, 2020). Ud fra blandt andet begrebet ’attunement’, der handler om følelsesmæssigt at blive involveret i og føle nærvær i mødet med et værk, søger hun at gentænke fundamenterne for æstetisk oplevelse og forklare, hvorfor og hvordan læsere bliver grebet af og involverer sig i litteratur og andre kunstformer. Ifølge Felski er identifikation et afgørende element for denne grebthed. Hun søger at nuancere og forsvare identifikation, da det ofte bliver anskuet som naivt og sentimentalt, men ifølge Felski udgør identifikation netop hele klangbunden for, at en læser/beskuer/lytter bliver knyttet til en tekst. I stedet for at distancere sig fra fiktive karakterer og forholde sig analytisk og objektivt til dem understreger Felski vigtigheden af at leve sig ind i personerne og bruge dem i relation til sit eget liv. Ifølge hende er oplevelsen af at stå i relation til fiktive figurer central – ikke blot under læsningen, men som en kvalitet i form af oplevelse af et bekendtskab eller en relation, læseren tager med sig i sit hverdagsliv (Felski, 2019 og Felski, 2020, s. 85).

” Vi bliver tilbudt en fiktiv verden, som vi kan ”se langt” med og dermed løfte vores blik og se tilværelsen i et større perspektiv.

Der er et bemærkelsesværdigt fællesskab mellem Felskis begreb ’attunement’, som kan oversættes med stemthed, og Løgstrups tilsvarende begreb udviklet årtier tidligere, som betegner menneskets åbne, engagerende og følelsesbaserede møde med kunst (Løgstrup, 2018), selvom deres videnskabsteoretiske positioner i hhv. postkritik og fænomnologi er forskellige. Løgstrups tænkning om kunst og særlig litteraturs erkendelsesmæssige potentiale går dog nogle skridt videre end hos Felski. Han betoner, at hvor vi i hverdagen er ”kortsynede”, kan mødet med kunst skabe ”æstetisk suspension” (Løgstrup, 2018), som åbner vores horisont: Vi bliver tilbudt en fiktiv verden, som vi kan ”se langt” med og dermed løfte vores blik og se tilværelsen i et større perspektiv. Litteraturs (og andre former for fortællingers) dannelsespotentiale reflekteres også i den følgende analyse ud fra Klaus P. Mortensens tanker om litteratur og dannelse, blandt andet: ”Litteratur udspringer netop af en refleksion over, en stilisering af de spontane måder, hvorpå mennesket fortolker og organiserer sig selv og sin verden. Det er i denne forstand, at litteratur er selvfordoblende, på en og samme tid dannet og dannende.” (Mortensen, 1998, s. 50). Til at beskrive denne selvfordobling og dermed dobbelte bevægelse mellem indblik i og udsyn i verden i læsning af litteratur og således dannelsespotentialet bruger Martin Blok Johansen to metaforer i form af spejlet og døren og pointerer: ”Litterære tekster er både spejlbillede og modbillede. De er et spejl ind mod eleverne selv og en dør ud mod verden” (Johansen, 2021, s. 23). Samlet anvendes disse teoretiske referencer og forståelser af stemthed, identifikation og dannelse i den følgende analyse.

Fortællinger som kilde til indsigt

I rapporten angiver flere børn, at den sidste gode fortælling, de har mødt, er biografier, tv-serier eller klip fra YouTube med især sportsfolk, de interesserer sig for (Henkel et al., 2022, s. 11-14). Fx skriver en dreng i 6. klasse, at han har læst en bog om badmintonspilleren Viktor Axelsen fem gan-

ge: "Fordi jeg er en stor fan og selv går meget op i badminton, og der står meget om ham." En anden dreng i 6. klasse skriver om tv-dokumentarserien *The last dance*:

Jeg er basketballfan, så det gjorde stort indtryk på mig. Bare hele fænomenet om Michael Jordan og The Chicago Bulls er fantastisk. Hver gang episoden slutter, har du lyst til at se den næste med det samme. Du kan virkelig mærke stemningen. Dengang spillede de hårdt. 10/10 Would recommend.

Her træder den første motivationskategori frem, nemlig at børnene kan lide at opnå indsigt i deres hobby og/eller sport, men også at de får andet og mere ud af fortællingen som ved det sidste citat, hvor drengen også hæfter sig ved stemningen og fremhæver det indtryk, som denne dokumentarserie gør på ham. At nyde fortællinger for indlevelse, oplevelse, tilknytning og stemning er som skrevet en pointe hos Felski. Stemthed drejer sig for hende og Løgstrup om, at noget gør indtryk, griber os, angår os, så vi åbner os for oplevelsen og den stemnings- og følelsesmæssige relation, der bliver etableret mellem teksten og læseren/beskueren, og som medfører en oplevelse af nærvær.

” Flere peger på, at fortællingerne indgyder selvtillid eller fx ”viser, at man er god nok, som man er,” som en pige i 6. klasse skriver om bogen *Pigeliv*.

Under den anden motivationskategori, "Livet som barn/ung og empowerment", nævner børnene en interesse for fortællinger med emner som selvværd, venskaber, teenageliv og -problemer som centrale for den seneste gode fortælling. Flere peger på, at fortællingerne indgyder selvtillid eller fx "viser, at man er god nok, som man er," som en pige i 6. klasse skriver om bogen *Pigeliv*. En pige i 8. klasse skriver om Harry Potter-filmene: "Fordi der er meget sådan ligestilling i dem, og så er min yndlingskarakter Hermione Granger, som er et symbol på ligestilling."

I den tredje kategori, "Relaterbare karakterer og identifikation", fremhæver nogle af de 12-14-årige, at de i deres sidste gode fortælling har kunnet genkende sig selv i fortællingens karakterer, selv har oplevet noget lignende, eller at fortællingen omhandler temaer, der er relevante for mange mennesker. Blandt andet skriver en pige i 6. klasse om bogen *Anna Banana*, at det var hendes sidste gode fortælling: "Fordi, jeg har selv prøvet det, der sker i bogen," og en pige i 8. klasse skriver om bogen *Stjerneskelv*: "Det handler om en pige med anoreksi, og det kan jeg godt relatere til." En dreng i 6. klasse skriver om en tv-serie på DR Ultra: "*Akavet* var god, fordi at det er lige min stil, og det er noget, man kan relatere til i virkeligheden." Og en pige i 6. klasse skriver: "Fordi man kom helt ind på hans liv, og den handlede om, at hans liv også var ret hårdt, men han kom igennem det, og han blev afvist, men kom igennem det" om hendes valg af bogen *H.C. Andersens liv* som sin seneste gode fortælling. Det er sandsynligvis også indlevelse, stemthed og identifikation, der er på færde i den fjerde motivationskategori, "Personfikseret og fremhævelsen af gode skuespillere/idoler." Fx skriver en pige i 8. klasse om en fanfiction, hun har læst om sangeren Harry Styles: "MEGET FANGENDE. GENERELT ALT OM HARRY STYLES ER GODT." En anden pige i 8. klasse har læst en bog om Stephanie fra realityserien *Familien fra Bryggen*, "fordi man kendte hende, men også fik en masse ting at vide om hende."

Samlende under de første fire motivationskategorier tegner der sig et billede af, at børnene i høj grad spejler sig i fortællingerne og oplever indlevelse, stemthed, nærvær og identifikation i deres omgang med fortællinger. Identifikation kan være ganske mangfoldigt og føre til indsigt i sig selv og verden omkring en. Felski betoner, at identifikation drejer sig om at skabe relation, ved at læse-

ren kan inddrage sin egen person med vedkommendes egne interesser, erfaringer, sympatier osv., og hun pointerer, at identifikation netop ikke er altopslugende indlevelse, men kan føre til, "at man ikke kun finder sig selv, men også forlader sig selv" (Felski, 2020, s. 83 (min oversættelse)).

Glæde ved fortællingens æstetik

Den femte af de ni motivationskategorier står lidt alene, da begrundelser knyttet til denne kategori ikke synes at relatere til, at børnene motiveres af et blik indadtil, som er samlende for de forrige kategorier, eller et blik udadtil, som er samlende for de kommende fire motivationskategorier. Den femte kategori er karakteriseret ved et blik på, en interesse i og en glæde ved fortællingen i sig selv. En dreng i 6. klasse har fx valgt bogserien *Temeraire*: "Fordi der er spænding, filosofi, bedrag, og den er generelt godt skrevet." En pige i 6. klasse angiver e-bogen *Kaptajnen i blommetræet* som sin seneste gode fortælling, da "den er god, fordi at forfatteren skiftede mellem nutid og flashback." Og en pige i 8. klasse har valgt bogen *American Royals* med følgende begrundelse: "Den er god, fordi der sker mange spændende ting, og jeg bliver overrasket over de twists, der kommer. Den er også mega interessant." Nogle af børnene udpeger således, at de sætter pris på plotlinjen, stilistiske elementer, karakterudviklingen, plottwists og generelt godt fortalte fortællinger.

” En dreng i 6. klasse har fx valgt bogserien *Temeraire*: ”Fordi der er spænding, filosofi, bedrag, og den er generelt godt skrevet.

Nogle enkelte af børnene fremhæver fortællingernes form og lægger vægt på formatet i forhold til typografi og billeder. Blandt andet fremhæver en dreng i 6. klasse novellesamlingen *Historier til drenge – tøser ingen adgang*, fordi "du får en følelse af at læse en bog færdig ved hvert kapitel," og en pige i 6. klasse skriver: "*Usynlige Emma* var god, fordi skriften ændrede sig, og der er billeder i, så det bliver sjovt at læse." I denne femte kategori træder det frem, at børnene sætter pris på fortællingens forskellige æstetiske udformninger, at de har et fagsprog om fortællingens stilistiske og narrative opbygning, og at de har blik for fortællingens forskellige realiseringsmuligheder og på den måde søger kendskab til gode fortællinger.

Fortællinger som kilde til udsyn

Den sjette af de ni motivationskategorier, "Forbindelse til virkeligheden", er på spil, når børnenes seneste gode fortælling bygger på virkelige personer, autentiske eller historiske begivenheder. En dreng i 8. klasse begrundet her sit valg af en film om kriminalitet og livet i en ghetto: "pga. at den var bygget over virkeligheden." Og en pige i 8. klasse, der har angivet bogen *Anne fra Grønnebakken* som sin seneste gode fortælling, skriver, "den var spændende, og der skete mange ting. Og den er baseret på en rigtig historie."

Ligesom nogle af børnene således har fundet den seneste gode fortælling i noget med udspring i virkelige hændelser på forskellige geografiske steder og historiske tider, så angiver andre den seneste gode fortælling som en, der giver dem "Adgang til fantasyverdner" (kategori syv). Fx skriver en pige i 6. klasse om bogserien *Grisha*: "Det er en virkelig god og spændende fantasyserie om eventyr, kærlighed og krig. Jeg elsker bare at komme ind i en anden verden, når man bliver træt af den virkelige." En dreng i 6. klasse skriver om lydbogen *Ready Player One*: "Den er spændende. Den handler om computerspil, og der er også en anden verden." Mange af børnene i undersøgelsen angiver forskellige fantasyuniverser, såsom *Harry Potter*, *The Hunger Games*, *Percy Jackson* og *Ternet Ninja*, som deres seneste gode fortælling (Henkel et al., 2022, s. 10 og 38). De kan godt lide at leve

sig ind i andre verdner og møde et nyt, anderledes og helt fremmed univers eller magiske elementer i et ellers realistisk univers.

Nogle af børnene har fundet deres seneste gode fortælling ved at læse/lytte/se fortællinger om livsvilkår, der er meget anderledes end deres egne (kategori otte). I denne kategori skriver en dreng i 6. klasse om filmen *Kapernaum*, der handler om en 12-årig drengs liv i Beiruts slumkvarter: "Jeg fandt ud af, at det var virkelig heldigt, at jeg blev født i Danmark." En pige i 8. klasse har valgt bogen *The Hate U Give*, "fordi den giver en anden vinkel på verdenen, jeg lever i," og en dreng i 8. klasse begrundet sit valg af filmen *Black and Blue*: "Fordi den handler om raceforskel i USA, da en sort betjent bliver skudt af sin partner." Børnenes valg af gode fortællinger beror altså af og til på, at de får et blik ud i verden, kan sammenligne fortællingen med deres egne livsvilkår eller erfarer, at verden kan være helt anderledes. De oplever her en fremmedartethed, der kan udvide deres egen horisont. Andre børn har fundet deres seneste gode fortælling i historiske eller informerende fortællinger relateret til deres interesser og søger efter viden, fx om historie, videnskab eller sport (kategori ni). En pige i 6. klasse skriver om bogserien *Rubin Rød*: "Det var fantasy med nogle fakta om, hvordan det var i London i 1800-tallet. Jeg kunne leve mig ind i fortællingen, og så lærte jeg også noget." En dreng i 6. klasse skriver om filmen *Tempelriddernes skat 2*: "Den var spændende, og der var videnskab og historie i." Og en anden dreng i 6. klasse skriver om lydbogen *Verdens 100 mærkeligste dyr*: "Jeg kan godt lide dyr, og der er næsten 100 nye dyr at lære om." Nogle børn værdsætter således fortællinger med historisk viden eller indblik og kundskab om fx dyr, historie eller videnskab.

” Opsamlende peger de sidste fire motivationskategorier på, at børnene også har et udadrettet blik og er optagede af at få viden om verden, få indblik i forskellige historiske tider og mulige og ikke-mulige (fantasy)verdner.

Opsamlende peger de sidste fire motivationskategorier på, at børnene også har et udadrettet blik og er optagede af at få viden om verden, få indblik i forskellige historiske tider og mulige og ikke-mulige (fantasy)verdner. De bliver motiverede af det anderledes og fremmede og søger udsyn. Fortællingerne tilbyder dannelseperspektiver i muligheder for at møde helt andre livsverdner, få selvindsigt og udblik og se tilværelsen i større og helt andre perspektiver (Løgstrup, 2018; Mortensen, 1998; Johansen, 2019).

Tre overordnede begrundelser for at opsøge litteratur og andre fortællinger

Samlet træder det frem, hvordan de adspurgte børn har mange forskellige præferencer og begrundelser for at opsøge fortællinger. Ud fra de ni motivationskategorier tegner der sig tre overordnede begrundelser, fra et indadrettet blik med fokus på identifikation, egen verden og selvindsigt, over en glæde ved og interesse i at opleve fortællingers æstetiske form til et udadrettet blik med verdensvendthed og fokus på at forstå omverdenen og få udsyn og perspektivering på ens egen verden. De tre overordnede begrundelser kan illustreres med denne model:

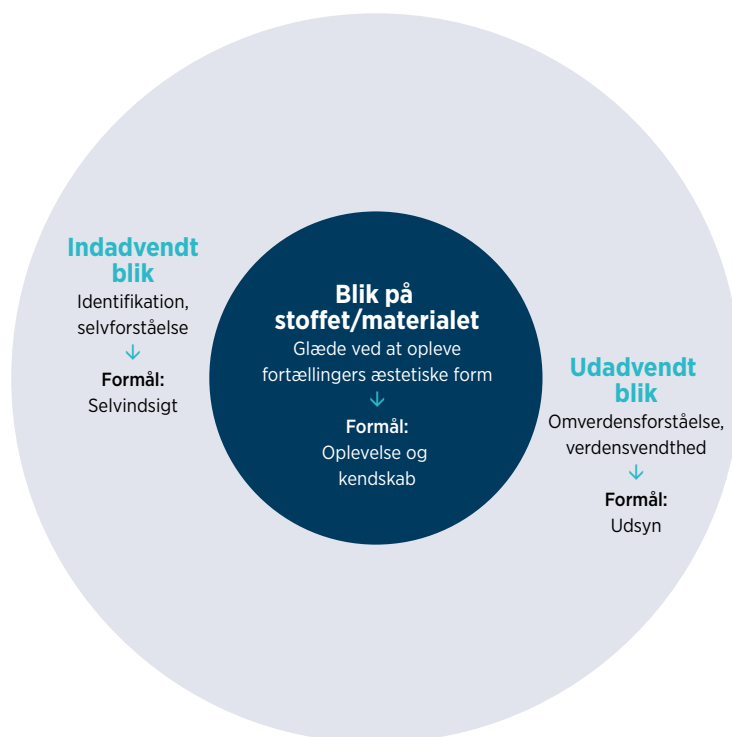

Illustration 4: Figur over de tre overordnede begrundelser for at opsøge litteratur og andre fortællinger

De tre overordnede begrundelser peger på, at det er centralt for læselyst og lyst til fortællinger, at børns interaktion med fortællinger både kan tilbyde indlevelse, identifikation, stemning, en velkomponeret fortælling og udsyn samt viden om verden i et historisk og globalt perspektiv. Deres medievalg, præferencer og motivationer er meget forskellige og nuancerede, og de læser/lytter/ser fortællinger for oplevelser, identifikation, nærvær, mening, selvindsigt, udsyn til verden og livsfortolkning. Fortællingerne kan potentielt udvide deres horisont og bidrage til såvel nydelse som mod til og perspektiver på at handle i eget liv. Børnene i undersøgelsen sætter pris på fortællingers “dannethed” med reference til henvisningerne tidligere af Mortensen og Johansen, dvs. at fortællinger er stiliseringer af menneskers måder at fortolke og organisere sig selv på, og fortællingerne kan potentielt skabe selvfordobling og selvoverskridelse. Børnenes omgang med fortællinger peger på, at de både lever sig ind i fortællinger, nyder deres æstetiske form og får perspektiver på verden derigennem. De både spejler sig i fortællingerne, fx i forhold til at se sig selv og foretage egne valg, lige såvel som fortællingerne bliver en dør, der kan åbnes ud mod verden og bidrage til verdensvendthed og udsyn..

Læselyst og dannelse mellem medier

Som skrevet indledningsvist opfatter fire ud af fem sig som læsere i deres fritid i undersøgelsen *Læsere mellem medier*, og som den kvalitative analyse her viser, foretager de alsidige tekst- og medievalg med mange forskellige formål i et spænd motiveret af både selvindsigt, gode oplevelse, godt fortalte fortællinger samt udsyn og verdensvendthed. De citerede udsagn er eksempler på børns egne perspektiver på gode fortællinger for dem. Dette er øjebliksbilleder, men de kan give os indsigt i børnenes blik, forståelser og bevæggrunde. Ved at lytte til deres stemmer kan en informeret og ligeværdig dialog etableres, hvor børn og voksne sammen kan udforske, hvilke fortællinger de nyder og med hvilke begrundelser, og dermed kan vi måske inspirere og udfordre hinandens forståelser.

” Børnene vælger indholdet, dvs. den gode fortælling, før mediet og opsøger fortællinger i såvel bøger, e-bøger, tv-serier, podcasts, lydbøger som på YouTube m.m.

Som refereret i indledningen er læselyst ifølge aktuel forskning et multifacetteret begreb, og derfor fordrer det et multifacetteret svar, dvs. der er mange veje til at befordre læselyst, og et godt sted at begynde er at spørge børnene selv. Ud fra analysen her og i *Læsere mellem medier* som helhed træder det frem, at børnene vælger indholdet, dvs. den gode fortælling, før mediet og opsøger fortællinger i såvel bøger, e-bøger, tv-serier, podcasts, lydbøger som på YouTube m.m. De har et ikke-hierarkisk syn på medier og interesserer sig for meget forskellige fortællinger, og de har en ikke-hierarkisk tilgang til sanserne, da skrift, billede og lyd er forskellige og for dem lige legitime veje til viden og meningsfulde oplevelser med fortællinger. Måske skal vi undervisere og formidlere i højere grad tænke læsekultur, lyttekultur og visuel kultur sammen og være nysgerrige på forskellige læse-, tekst- og medieoplevelser og -præferencer?

Vi lever i en medietid, hvor skrift, billede og lyd er forskellige veje til viden og meningsfulde oplevelser med fortællinger. Det er et vilkår for børn i skole og i fritid, at der er medier mellem læsere. En læser er ikke bare en læser. Forskellige børn bliver optagede af forskelligt indhold, genrer og medier til forskellige tider og på forskellige steder. Som analysen her i artiklen viser, så søger børnene både indad efter identifikation og indlevelse og udad efter udsyn i andre kulturer og måder at leve på i deres aktuelle valg af fortællinger, og de sætter pris på godt fortalte fortællinger. De læser både for stemning, følelser, nærvær og for mening, livsfortolkning og for at forstå sig selv og andre. Måske skal vi i højere grad være nysgerrige på deres tekstvalg og have tillid til, at de er nuancerede læsere og brugere af fortællinger. Samtidig med at vi selvfølgelig også skal udfordre dem som undervisere og formidlere og tilbyde dem det, de ikke vidste, de havde brug for af litteratur og andre gode fortællinger i forskellige formater. Der kan være læselyst og dannelsesværdi forbundet med såvel H.C. Andersen som Harry Styles.

En særlig tak til Nanna Juulsgaard Poulsen for samarbejdet med kodning af børnenes udsagn i *Læsere mellem medier*.

Referencer

Best, E., & Clark, C. (2021). *The role of audiobooks to engage reluctant readers and underrepresented children and young people*. National Literary Trust.

Best, E., Clark, C., & Picton, I. (2020). *Children, young people and audiobooks before and during lockdown*. National Literary Trust.

Bogpanelet (2021). *Bogen og litteraturens vilkår 2021*. Bogpanelets årsrapport 2021. https://kum.dk/fileadmin/_kum/5_Publikationer/2021/KUM_Bogpanelets_aarsrapport_NOV_05.pdf

DR (2020). *Medieudviklingen: DR Medieforsknings årlige rapport om udviklingen i danskernes brug af elektroniske medier*. https://www.dr.dk/static/documents/2021/01/22/medieudviklingen_2020_v2_53f01f21.pdf

Felski, R. (2019). Identifying with characters. I: Anderson, A., Felski, R., & Moi, T (red.), *Character. Three Inquiries in Literary Studies*. The University of Chicago Press.

- Felski, R. (2020). *Hooked. Art and Attachment*. The University of Chicago Press.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219-245. <http://dx.doi.org/10.1177/10777800405284363>
- Hansen, S., Gissel S., & Puck M. (2017). *Børns læsning 2017 – en kvantitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner i fritiden*. Fremtidens Biblioteker.
- Henkel, A. Q., Pedersen, B. S., & Poulsen, N. (2022). *Læsere mellem medier. Silkeborgundersøgelsen. Rapport om læse- og mediepraksis blandt børn i 6. og 8. klasse*. Aarhus Universitet. <https://projects.au.dk/reading-between-media/>
- Johansen, M. B. (2019). *Litteratur og dannelse*. Akademisk Forlag.
- Løgstrup, K. E. (2018). *Kunst og erkendelse. Metafysik II. Kunstfilosofiske betragtninger*. Klim.
- Johansen, M. B. (2021). "Hvorfor gør hun sån nod". Om litteraturanalytisk rumpenisseri i indskolingens danskundervisning. *DANSK*, 4, december, 21-23
- Lund, H. R., & Skyggebjerg, A. K. (2021). *Børns læselyst*. Pædagogisk indblik, 13. Aarhus Universitetsforlag.
- Mortensen, K. P. (1998). Dannelse på dansk I: Dalsgaard, I., Hansen, M., & Ingerslev, G. (red.), *Midt i ræset*. Dansk lærerforeningen.

Om forfatteren

Ayoe Quist Henkel er ph.d. og lektor ved Forskningscenter for Pædagogik og Dannelse, VIA UC. Hun forsker i børnelitteratur, litteraturdydidaktik samt formidling af litteratur i forskellige institutionelle kontekster, herunder skole og bibliotek. Hun er forfatter til forskningsartikler, undervisningsmaterialer og har redigeret og bidraget til en række bøger om børnelitteratur og litteraturdydidaktik. Senest *Grib litteraturen! Lærers håndbog til en meningsfuld litteraturundervisning* (2020).